

УДК 349.2.349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.26>

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ТРУДОВИХ ПРАВ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Логінова М.В.,

*викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0001-5608-9911

e-mail: Marinaloginova.dduvs@gmail.com

Логінова М.В. Правові механізми забезпечення гарантій трудових прав та захисту прав працівників Національної поліції України.

У статті комплексно досліджуються правові гарантії та механізми захисту трудових прав працівників Національної поліції України в сучасних умовах трансформації системи публічної служби та підвищених вимог до правоохоронної діяльності. Проаналізовано нормативно-правову базу, що визначає трудовий статус поліцейських, включаючи положення Закону України «Про Національну поліцію», Кодексу законів про працю України, спеціальних підзаконних актів та міжнародних стандартів, які регулюють умови служби в правоохоронних органах. Розкрито особливості реалізації соціальних і економічних гарантій поліцейських, зокрема порядок і структуру грошового забезпечення, питання тривалості та видів відпусток, систему соціальних виплат, компенсацій і державних гарантій при виконанні службових обов'язків підвищеної небезпеки. Окрема увага приділена аналізу механізмів медичного забезпечення та реабілітації працівників поліції, з урахуванням специфіки їх професійних ризиків. У статті акцентовано на ролі професійних спілок та інших представницьких органів у забезпеченні колективного захисту трудових прав поліцейських, окреслено їх повноваження щодо ведення соціального діалогу, участі у формуванні умов служби, контролі за дотриманням трудового законодавства та розгляді індивідуальних і колективних трудових спорів. Проаналізовано проблемні питання правозастосування у сфері захисту трудових прав працівників поліції, включаючи прогалини та колізії в законодавстві, обмеження трудових прав, зумовлені особливим характером служби, а також питання відповідності національних норм міжнародним стандартам захисту працівників правоохоронних органів. Серед основних проблем, фрагментарність нормативної бази, відсутність комплексного закону про проходження служби в поліції, нечіткість механізмів реалізації гарантій під час воєнного стану, недостатній рівень компенсацій за ризик, ненормований робочий час та психологічне навантаження. Зроблено висновки та перспективи щодо необхідності удосконалення нормативно-правового регулювання з метою забезпечення повного і реального захисту трудових прав працівників Національної поліції та підвищення рівня соціальних гарантій відповідно до умов служби та ризиків, що супроводжують виконання ними професійних обов'язків.

Ключові слова: трудові права, Національна поліція, правовий захист, грошове забезпечення, профспілки, соціальні гарантії, правове регулювання.

Loginova M.V. Legal mechanisms for ensuring guarantees of labor rights and protection of the rights of employees of the National Police of Ukraine.

The article provides a comprehensive analysis of the legal guarantees and mechanisms for protecting the labor rights of employees of the National Police of Ukraine in the context of ongoing reforms of the public service system and increasing demands on law enforcement activities. The study examines the regulatory framework that defines the labor status of police officers, including the provisions of the Law of Ukraine «On the National Police,» the Labour Code of Ukraine, special subordinate acts, and international standards regulating service conditions in law enforcement bodies. The article highlights the specific features of the implementation of social and economic guarantees for police officers, particularly the structure and procedure of monetary allowance, types and duration of leave, systems

of social benefits, compensations, and state guarantees related to performing high-risk duties. Special attention is devoted to the mechanisms of medical care and rehabilitation for police officers, taking into account the peculiarities of professional risks inherent in police service. The article emphasizes the role of trade unions and other representative bodies in ensuring collective protection of police officers' labor rights, outlines their powers in conducting social dialogue, participating in shaping service conditions, monitoring compliance with labor legislation, and addressing individual and collective labor disputes. Problematic issues of law enforcement in the field of protecting police labor rights are analyzed, including legislative gaps and inconsistencies, restrictions on labor rights due to the special nature of police service, as well as the compliance of national regulations with international standards for law enforcement personnel protection. Among the key problems are the fragmentation of the regulatory framework, the absence of a comprehensive law on police service, the lack of clear mechanisms for implementing guarantees during martial law, the insufficient level of compensation for risk, irregular working hours, and significant psychological burden. The article concludes with recommendations aimed at improving the regulatory framework to ensure comprehensive and effective protection of the labor rights of National Police officers and to enhance social guarantees in accordance with the conditions and risks associated with law enforcement service.

Key words: labor rights, National Police, legal protection, monetary remuneration, trade unions, social guarantees, legal regulation.

Постановка проблеми. Гарантії трудових прав працівників Національної поліції України становлять ключовий елемент системи правового захисту осіб, які виконують функції з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та протидії внутрішнім загрозам державі. Специфіка поліцейської служби, що передбачає виконання завдань у складних і небезпечних умовах, зумовлює підвищене фізичне та психологічне навантаження на працівників, а відтак – потребу у створенні розширеного комплексу правових і соціальних гарантій для належного забезпечення їхніх прав. Серед таких гарантій особливе значення мають адекватне грошове забезпечення, яке враховує умови та інтенсивність служби, належний рівень медичного обслуговування, компенсаційні виплати, право на відпочинок та інші соціальні пільги.

На сучасному етапі питання захисту трудових прав поліцейських набуває особливої актуальності з огляду на низку проблем, серед яких – складність реалізації соціальних гарантій, відсутність ефективного механізму медичного забезпечення, а також недостатня участь профспілкових організацій у відстоюванні інтересів працівників. Хоча чинне законодавство передбачає основні права поліцейських, такі як отримання грошового забезпечення, право на відпустку та соціальний захист, їх практична реалізація часто супроводжується певними обмеженнями, що знижує ефективність правового регулювання. Крім того, профспілкові організації, покликані захищати інтереси працівників, не завжди мають достатні ресурси та інструменти для повноцінного виконання цієї функції. У зв'язку з цим нагальною є потреба у вдосконаленні законодавчих положень, які регламентують трудові права працівників поліції, розробленні дієвих механізмів соціального та правового захисту, а також посиленні ролі профспілок як ключових інституцій представництва та захисту прав поліцейських. Це дозволить підвищити рівень гарантій трудових прав та забезпечити належний правовий захист працівників у процесі виконання ними службових обов'язків.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблематика захисту трудових прав працівників Національної поліції досліджувалась рядом українських науковців, серед яких Ф.А. Цесарський, В.Є. Родіонов, М.О. Ковальов, О.П. Гончаренко та І.В. Савчук. Ф.А. Цесарський акцентує увагу на ролі профспілок у забезпеченні трудових прав працівників поліції, підкреслюючи їх організаційні та фінансові можливості. В.Є. Родіонов і М.О. Ковальов досліджують правові аспекти грошового забезпечення та соціального захисту поліцейських, відзначаючи відмінності від заробітної плати цивільних працівників. І.В. Савчук та О.П. Гончаренко підкреслюють необхідність вдосконалення законодавчих механізмів для підвищення ефективності профспілкового захисту трудових прав поліцейських/

Метою статті є комплексний аналіз законодавчих та інституційних механізмів, що регламентують захист трудових прав працівників Національної поліції України. Досліджуються особливості правових гарантій, які спрямовані на забезпечення соціальної та економічної захищеності поліцейських.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна є державою з потужним економічним потенціалом, різноманітною структурою господарських галузей та значним історичним досвідом державотворення. Одним із ключових елементів правової системи є забезпечення трудових прав працівників Національної поліції, оскільки вони виконують надзвичайно відповідальні функції з охорони громадського порядку, захисту прав і свобод громадян та забезпечення суспільної безпеки [3, с. 247]. Специфічні умови служби, що характеризуються підвищеним рівнем ризику, фізичним і психологічним навантаженням, зумовлюють необхідність створення окремих правових механізмів захисту трудових прав поліцейських. На відміну від працівників цивільних сфер, представники правоохоронних органів мають особливі соціальні та матеріальні гарантії, зокрема право на грошове забезпечення, оплачувані відпустки, безоплатне медичне обслуговування та інші пільги. У цьому контексті виникає потреба у комплексному аналізі законодавчої бази, що регламентує трудові права поліцейських, а також вивченні ролі профспілок як інституцій, покликаних захищати їхні інтереси. Актуальність проблематики зумовлена необхідністю удосконалення нормативно-правових актів, які б ефективно забезпечували соціальний захист та реалізацію трудових прав з урахуванням специфіки професійної діяльності поліцейських.

Профспілки відіграють особливу роль у системі гарантій трудових прав працівників, зокрема в контексті діяльності Національної поліції України. Однією з ключових переваг профспілкового руху є наявність розгалуженої організаційної структури, що охоплює всі рівні – від первинних осередків до загальнонаціональних об'єднань. Така структура забезпечує ефективне представництво інтересів працівників, оперативне виявлення порушень трудових прав і швидке реагування в межах правового поля [1, с. 13]. Крім того, профспілки мають значний практичний досвід правозахисної діяльності, активно використовують міжнародні напрацювання та зберігають фінансову незалежність завдяки членським внескам і власній господарській діяльності. Цей фактор гарантує їхню об'єктивність і неупередженість у відстоюванні прав працівників, що вигідно відрізняє їх від інших представницьких організацій.

Функції профспілок охоплюють широкий спектр завдань: від громадського контролю за дотриманням законодавства про працю до ініціювання притягнення до відповідальності керівників органів внутрішніх справ у разі порушень трудових прав або невиконання умов колективних договорів. Також профспілки здійснюють захист працівників, які постраждали під час виконання службових обов'язків, що є важливою складовою забезпечення соціальних гарантій для співробітників поліції.

Правові основи захисту трудових прав поліцейських детально врегульовані Законом України «Про Національну поліцію» [4]. У Розділі IX цього нормативного акта визначено основні гарантії, спрямовані на створення належних умов служби та забезпечення соціально-економічних прав працівників. Вони включають, зокрема, право на безпечні та належні умови праці, доступ до необхідної інформації, рівність повноважень незалежно від займаної посади, своєчасне отримання грошового забезпечення та компенсаційних виплат, соціальний і правовий захист, а також право на захист власних інтересів усіма передбаченими законом засобами. Серед інших важливих гарантій – безоплатний проїзд у громадському транспорті, що значно полегшує виконання службових обов'язків [4].

Закон також встановлює можливість службового переміщення поліцейських залежно від результатів їхньої діяльності, що сприяє професійному розвитку та ефективному використанню кадрового потенціалу. Крім того, право на створення професійних спілок забезпечує додаткові механізми громадського представництва трудових і соціальних інтересів працівників поліції. У статті 92 Закону врегульовано порядок надання щорічних оплачуваних відпусток, що має особливе значення з огляду на підвищені навантаження та професійні ризики поліцейської діяльності. Ці положення спрямовані на підтримання фізичного й психологічного стану працівників та забезпечення їхнього права на відпочинок і відновлення працездатності [4].

Правове регулювання трудових прав працівників Національної поліції України є комплексним та багаторівневим процесом, який поєднує законодавчі гарантії, діяльність профспілок та спеціальні соціальні механізми. Його вдосконалення є важливою умовою підвищення ефективності функціонування поліції як ключового інституту забезпечення правопорядку та громадської безпеки.

Окрему увагу заслуговує закріплена у ст. 95 гарантія безоплатного медичного забезпечення поліцейських у закладах охорони здоров'я, підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ України. Ця гарантія є важливим аспектом трудових прав, оскільки Кодекс законів про працю

України не передбачає аналогічного права на безкоштовне медичне забезпечення, тоді як Конституція України встановлює право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Реалізація цього права на сьогодні залишається недостатньою, адже у державних та комунальних закладах охорони здоров'я відсутній механізм повного забезпечення безкоштовної медичної допомоги. Таким чином, наявність спеціального правового закріплення цієї гарантії в Законі України «Про Національну поліцію» створює позитивний прецедент для розширення соціальних прав працівників поліції та підвищення рівня їх соціальної захищеності [4].

Таким чином, положення Закону України «Про Національну поліцію» містять низку нормативних положень, що системно регламентують реалізацію трудових прав поліцейських, встановлюючи як соціальні, так і матеріальні гарантії з урахуванням специфіки професійної діяльності. Закріплення цих прав на законодавчому рівні є важливим кроком для забезпечення стабільності, соціальної захищеності та ефективності роботи поліції в цілому, оскільки це дозволяє підвищити рівень довіри до органу, забезпечивши необхідні умови для виконання обов'язків працівників поліції відповідно до норм правової держави [4].

Особливої уваги заслуговують положення законодавства, що визначають правові засади грошового забезпечення працівників Національної поліції. Поліцейські мають право на отримання грошового забезпечення, розмір якого встановлюється з урахуванням низки критеріїв, серед яких – спеціальне звання, тривалість служби, інтенсивність та умови виконання службових обов'язків, рівень професійної підготовки, а також наявність наукового ступеня чи вченого звання [4]. Це поняття не є ідентичним заробітній платі працівників цивільних галузей, оскільки грошове забезпечення формується з урахуванням специфіки правоохоронної діяльності, що виходить за межі традиційного розуміння винагороди за працю відповідно до положень Кодексу законів про працю [5].

Наукові дослідження засвідчують наявність принципових відмінностей між поняттями «заробітна плата» та «грошове забезпечення поліцейських». Заробітна плата в цивільному секторі базується на економічних принципах розподілу праці, тоді як грошове забезпечення правоохоронців є частиною національного доходу, призначеною для задоволення їхніх матеріальних і соціальних потреб з урахуванням особливостей служби, високого рівня відповідальності та ризиків, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків [6, с. 125]. Саме умови та характер служби відіграють ключову роль у визначенні структури грошового забезпечення, особливо у випадках, коли діяльність поліцейських пов'язана з підвищеною небезпекою.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», працівники, які здійснюють оперативно-розшукові заходи, мають право на фінансове забезпечення, а також додаткові види матеріальної підтримки, спрямовані на задоволення їхніх соціально-побутових потреб. Порядок і обсяги такого забезпечення визначаються Кабінетом Міністрів України [7]. Крім основних законодавчих положень, механізми грошового забезпечення регулюються низкою підзаконних актів, зокрема Постановою Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» від 2015 року [8]. Цей нормативний документ визначає структуру грошового забезпечення, яка включає посадові оклади, надбавки за спеціальні звання, доплати, щомісячні виплати, премії, одноразові заохочення, а також спеціальні надбавки за службу в особливих умовах. Така система дозволяє більш точно враховувати специфіку поліцейської діяльності та забезпечувати належний рівень матеріальної підтримки для тих, хто виконує службові обов'язки в умовах підвищеного ризику.

Додаткові аспекти фінансового забезпечення поліцейських і курсантів визначаються також відповідними нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України. Зокрема, Наказ МВС «Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС зі специфічними умовами навчання» встановлює детальні правила виплат із урахуванням специфіки професійної підготовки. Такий підхід сприяє узгодженню процесів навчання з вимогами до кадрового забезпечення поліції, що є важливою умовою формування висококваліфікованих кадрів для ефективного виконання службових завдань [8].

Висновки. Проведене дослідження свідчить про те, що трудові права працівників Національної поліції України ґрунтуються на розгалуженій системі законодавчих норм, які покликані забезпечити належний рівень соціальних, економічних та професійних гарантій. Наявні правові механізми враховують особливості поліцейської служби, зокрема підвищений рівень ризику,

фізичні та психологічні навантаження, однак їхня практична реалізація не завжди є достатньо ефективною. Важливе значення у цій сфері мають профспілкові організації, які виконують функції представництва та захисту інтересів поліцейських, проте нинішній рівень їх повноважень та ресурсного забезпечення потребує посилення для більш дієвого впливу на формування трудової політики.

Подальший розвиток системи захисту трудових прав працівників поліції має відбуватися у кількох ключових напрямках. По-перше, необхідним є вдосконалення нормативно-правової бази з метою адаптації її положень до сучасних умов служби та соціально-економічних викликів. По-друге, варто посилити роль профспілок шляхом розширення їхніх повноважень, підвищення інституційної спроможності та створення ефективних механізмів участі у процесах прийняття рішень. По-третє, перспективним напрямом є впровадження нових соціальних гарантій, які б відповідали міжнародним стандартам захисту трудових прав, зокрема у сфері медичного забезпечення, психологічної підтримки та професійної реабілітації. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню рівня соціальної захищеності поліцейських та підвищенню ефективності їхньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цесарський Ф.А. Захисна функція профспілок, форми її реалізації автореф. дис..... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 трудове право; право соціального забезпечення / Ф.А. Цесарський. Х., 2004. С. 15. URL: <https://mego.info/матеріал/розділ-2-форми-реалізації-захисно-ї-функції-профспілок-у-регулюванні-індивідуально-трудо-вих->.
2. Горелік Д.С., Нагорна О.О. Перспективи розвитку трудового законодавства України, що забезпечує правове регулювання професійного добору кадрів. *Порівняльно-аналітичне право*. №5. 2019. С. 189–191. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_5_2019.pdf.
3. Нагорна О.О., Креніков Є.О. Проблематика трудового законодавства в Україні. The 9th International scientific and practical conference “Innovations and prospects in modern science” (August 28-30, 2023) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2023. С. 247–250. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18174/1/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-IN-MODERN-SCIENCE-28-30.08.23.pdf#page=247>.
4. Закон України «Про національну поліцію» // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 18.10.2025).
5. Кодекс законів про працю. Відомості Верховної Ради України, 1971, № 50, ст. 375. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3пп> (дата звернення 18.10.2025).
6. Ляпін М.В., Чимишенко С.М. Роль грошового забезпечення в системі матеріального забезпечення військовослужбовців. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад’юнтів, слухачів, курсантів і студентів «Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України». К.: ВІКНУ, 2013. 338 с URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=91_VD18AAAAAJ&citation_for_view=91_VD18AAAAAJ:BqipwSGYUEgC.
7. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 22, ст. 303. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/page> (дата звернення 18.10.2025).
8. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України, 2015, № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.10.2025).